

**TEACHING STRATEGIES FOR TRAINING THE METACOGNITIVE
COMPETENCE OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS
FOR THE ROMANIAN LANGUAGE AND LITERATURE SUBJECT**

**STRATEGII DIDACTICE DE FORMARE A COMPETENȚEI METACOGNITIVE
A ELEVILOR DIN CICLUL GIMNAZIAL LA DISCIPLINA
LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ**

TOMA Mariana, drd.,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău,
Școala Gimnazială „Unirea”, com. Braniștea, jud. Galați, România,

ORCID: 0000-0002-4892-5382

marina_bej@yahoo.com

CZU: 373.5.091

DOI: 10.46727/c.29-30-09-2023.p61-66

Abstract. In order to integrate students into a knowledge-based society, they need to know how to learn. Recent research shows that a student's academic success depends a lot on his own capacity to learn independently and to monitor his own learning activity, and equipping students with various learning strategies starts as early as primary school. Therefore, the school's mission is the development of the metacognitive competence, and the role of the teacher, in this context, is to guide the student on his road to success.

Keywords: metacognitive competence, school success, teaching strategies.

Dezvoltarea strategiilor metacognitive sunt importante atât pentru elevi, cât și pentru profesori pentru a-și formula întrebări asupra modului cum și-au proiectat activitatea, cum au realizat-o, cum au fost direcționați elevii spre rezolvarea sarcinii, dacă au realizat o autoevaluare calitativă a performanțelor, dificultăților înregistrate, erorilor [2, p. 84].

Ramona Henter în lucrarea sa *Metacogniția – o abordare psiho-pedagogică* realizează o inventariere a metodelor și strategiilor metacognitive care apar în cercetările ultimilor ani:

- ✚ atenția selectivă;
- ✚ discuțiile de grup;
- ✚ generarea de întrebări;
- ✚ hărțile conceptuale;
- ✚ întrebări strategice;
- ✚ interogatoriul privind procesul gândirii;

- ✚ interviuri structurate sau semi-structurate;
- ✚ jurnalul reflexiv;
- ✚ lectura reflexivă;
- ✚ listele de verificare;
- ✚ modelarea;
- ✚ plimbarea prin imagini;
- ✚ protocolul gândirii cu voce tare;
- ✚ reflecții asupra activității [3, pp.65-66].

În urma unei meta-analize a cercetărilor privind strategiile metacognitive de predare, Ellis, Denton și Bond au realizat o grupare a acestor strategii în patru categorii: *strategii de modelare, diagrame, exercițiul practic și strategii adiționale*. Modelarea s-a dovedit a fi cel mai des utilizată în cercetările empirice privind conștientizarea metacognitivă, fiind metoda prin care se prezintă elevilor procedura ce trebuie urmată pentru fiecare strategie, prin indici verbali și vizuali. Profesorul spune ce face, de ce face acel lucru și care sunt modalitățile de a depăși obstacolele ce pot apărea. *Diagramele*, ca și modelarea, au fost utilizate în timpul întregii activități metacognitive (planificare, monitorizare și evaluare), îmbrăcând diverse forme: hărți semantice sau conceptuale, rețele semantice, grafice, tabele. Cea de a treia cel mai des utilizată strategie a fost *exercițiul practic*, atât cel îndrumat, cât și cel independent. În cadrul exercițiului îndrumat, profesorul ghidează modul în care elevul va folosi o anumită strategie, prin intermediul exemplelor, demonstrațiilor și feedback-ului. Pentru a fi eficiente, atât modelarea, cât și exercițiul practic trebuie realizate în mod constant. [ibidem, p.68] Aplicarea unor metode specifice pentru dezvoltarea acestor strategii metacognitive poate contribui la sporirea responsabilității personale a elevului și a cadrului didactic și, desigur, la sporirea eficienței procesului de învățare [2, p.84]. Pentru stimularea metaconștiinței, profesorul trebuie să reprezinte el însuși un model, care să stimuleze încercările elevilor de valorificare a metaconștiinței.

Promovarea unei atitudini metacognitive, prin perfecționarea propriilor strategii și procese metacognitive, ca și a unei atitudini reflexive, a reflecției personale, a dialogului intern, a investigațiilor reflexive sunt considerate de unii specialiști ca fiind obiective esențiale ale educației permanente [4, p. 407].

În acest sens, F. Mogonea în lucrarea sa, *Premise teoretice și metodologice ale valorificării metacogniției în activitatea didactică*, prezintă câteva dintre cele mai des utilizate în dezvoltarea metacogniției :

- ✚ planificarea – stabilirea pașilor care trebuie parcurși, a regulilor care trebuie respectate;
- ✚ generarea întrebărilor – presupune formularea, de cel care învață, a unor întrebări legate de ceea ce știe și, mai ales, de ceea ce nu știe;
- ✚ alegerea conștientă – cei care învață trebuie să analizeze rezultatele propriilor decizii înainte și în timpul procesului decizional, în felul acesta elevii fiind capabili să stabilească o legătură între propriile decizii, acțiunile întreprinse și rezultatele acestor decizii;
- ✚ stabilirea și urmărirea obiectivelor – acestea trebuie să aibă în vedere principalele aspecte ale activității de învățare;
- ✚ evaluarea drumului gândirii și acțiunii întreprins – aceasta trebuie analizată initial, cu ajutorul profesorului pentru ca, treptat, să evolueze către autoevaluare;
- ✚ identificarea dificultăților întâmpinate în rezolvarea sarcinii;
- ✚ restructurarea, elaborarea ideilor și formularea reflecțiilor personale, desprinse în urma analizei demersului întreprins;
- ✚ etichetarea comportamentului elevilor;
- ✚ clarificarea terminologiei utilizate în activitatea de învățare;
- ✚ rezolvarea unor situații – problemă reprezintă un bun prilej pentru valorificarea metacogniției;
- ✚ utilizarea jocului de rol;
- ✚ gândirea cu voce tare, mai ales în rezolvarea de situații- problemă îi ajută pe elevi să-și cunoască propriile abilități cognitive;
- ✚ elaborarea unui jurnal de reflecții, în care cel care învață poate nota dificultăți, neînțelegeri, greșeli, precum și căile de rezolvare a acestora;
- ✚ valorificarea mediilor de învățare interactivă, multimedia;
- ✚ utilizarea învățării bazate pe cooperare îl ajută pe cel care învață să își compare propriile idei, acțiuni, rezultate cu cele ale grupului din care face parte;

- ✚ utilizarea modelării – aceasta fiind considerată o modalitate eficientă pentru dezvoltarea metacogniției celor care învață, deoarece aceștia învață cel mai bine imitându-i pe adulți.

Ramona Henter prezintă în lucrarea sa, *Metaconiția – o abordare psiho-pedagogică*, caracteristicile, avantajele și limitele unor strategii. În acest sens, voi prezenta doar câteva din aceste strategii cu aplicabilitate la disciplina limba și literatura română, la clasele de gimnaziu:

a. Discuțiile în grup

Discuțiile în grup (Goh, 2008) îi pot determina pe elevi să devină mai conștienți afiț de propriile lor strategii, atitudini, credințe, cât și de ale celorlalți. Ele se pot organiza în mod formal sau informal, dar discuțiile care beneficiază de coordonarea unui expert în problema de rezolvat pot oferi participanților un feedback specific. Discuțiile pot viza tema abordată sau metoda utilizată și fiecare participant își poate prezenta opiniile despre ele. Are astfel loc un schimb de idei, o învățare reciprocă [3,p. 70].

De exemplu, în cadrul orei de limba și literatura română li se poate propune elevilor de la clasa a VIII-a să realizeze o dezbatere pe tema holocaustului, plecând de la lectura textului *Băiatul în pijamale în dungii*, scris de John Boyne sau pe tema prieteniei, evidențiind problematica etniei, religiei, obiceiurilor, educației în textul *Take, Ianke și Cadâr*, scris de Victor Ion Popa.

b. Generarea de întrebări

Generarea de întrebări (Papaleontiou-Louca, 2003), prin definiție, implică un grand înalt de metacogniție, deoarece cel care învață este implicat activ și independent în monitorizarea și reglarea propriei activități de înțelegere a ceea ce ascultă sau citește. Mai mult decât să răspundă la întrebările profesorului, această strategie metacognitivă se referă la capacitatea elevilor de a genera și de a răspunde propriilor întrebări . O cercetare cu elevi din clasele III–V demonstrează că elaborarea de întrebări îmbunătățește înțelegerea textelor citite, atât în timpul instruirii la școală, cât și în timpul citirii independente (RAND – Reading Group Study, 2002 în Mills, 2009). De exemplu, cititorii extrem de eficienți pun întrebări de genul „Ce este cel mai important pentru scopul meu din informațiile de aici?”, „Ce am omis?” și „Care este opinia mea față de această problemă?”[3, p. 71].

Întrebările metacognitive, spune Tamara Rosier, va ajuta elevii să gândească într-un mod reflexiv. Întrebările puse la lecție ar trebui să fie [apud 1, pag.30] :

- ✓ *Deschise*: să oferim elevilor un spațiu pentru a reflecta asupra gândirii lor: de exemplu, la ora de limba și literatura română, în cadrul lecției *Amintiri din copilărie*, de Ion Creangă, în momentul de captare a atenției îi întreb pe elevi *Care este cea mai hazlie amintire din copilărie?*
- ✓ *Centrate pe soluție*: acest tip de întrebări trebuie să încurajeze elevul să reflecteze asupra modului în care își poate folosi capacitatea de înțelegere pentru a schimba lucrurile în viitor: de exemplu, la finalul lecției *Oracolul*, de Mircea Cărtărescu, le-am adresat elevilor următoarea întrebare: *Cum vom putea discuta data viitoare această lecție, ca să fie mai atractivă sau interactivă pentru toți elevii?* Una dintre soluțiile prezentate a fost că pentru a prezenta textul să fie folosită Aplicația Toontastic 3 D (<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.google.toontastic&hl=ro&gl=US>).

Figura 1. Aplicația Toontastic 3 D – *Oracolul* de Mircea Cărtărescu

c) Hărțile conceptuale/semantice/cognitive Harta cognitivă: *Steluțe în genele ei*, Mircea Cărtărescu

Hărțile semantice [apud 3, p. 71] presupun organizarea ideilor. Elevii notează de la început ceea ce știu deja despre tema în discuție, apoi în timpul cititului, după care completează harta semantică, în același timp reflectând asupra temei propuse și fiind o confirmare a înțelegerii textului. Sunt considerate instrumente pentru sintetizarea cunoștințelor. Aceste hărți (conceptuale, semantice sau cognitive) pot fi definite drept oglinzi ale modului de gândire, simțire și înțelegere ale celui/celor care le elaborează.

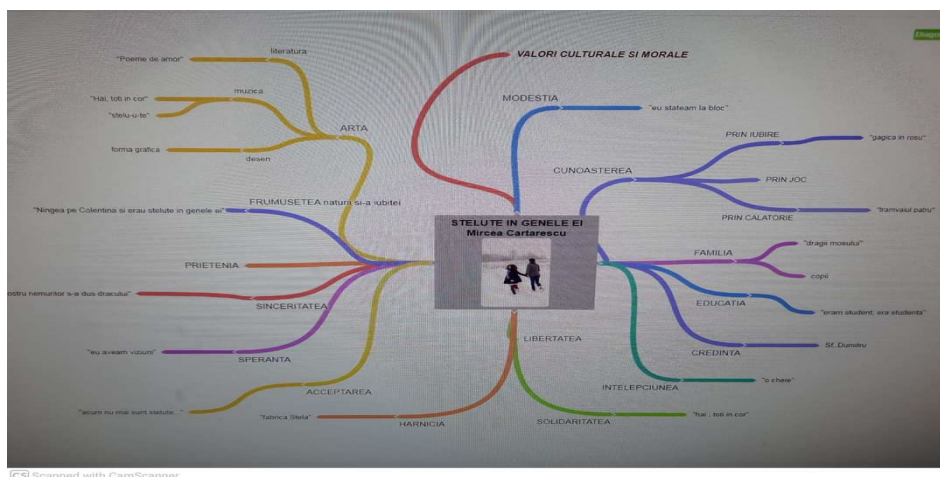

Figura 2. Harta cognitivă – Steluțe în genele ei, Mircea Cărtărescu

Cei care au performanțe deosebite în învățare tind să selecteze strategii care se îmbină bine pentru îndeplinirea sarcinilor și pot explica ce strategii utilizează și de ce. Învățarea strategiilor metacognitive îi determină pe studenți să devină mai buni în învățare, mai independenți și încrezători și chiar mai motivați devreme ce înțeleg relația dintre strategiile utilizate și succesul în învățare [3, p. 92].

BIBLIOGRAFIE

1. ANTIP, Crina Ramona. *Dezvoltarea competențelor metacognitive la ora de literatură în contextul remote-teaching-ului sau...Despre arta de a pune întrebări* [online]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/29-32_36.pdf
2. BOTGROS, Ion, FRANȚUZAN, Ludmila., SIMION, Crenguța. *Competența de cunoaștere științifică – sistem optimizator. Ghid metodologic*. Chișinău : Institutul de Științe ale Educației (Tipografia “Cavaioli”), 2015.
3. HENTER, Ramona. *Metacogniția. O abordare psihopedagogică*. Cluj: Presa Universitară Clujeană, 2016.
4. IONESCU, Miron., *Instrucție și educație. Paradigme, strategii, orientări, modele*. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2003.
5. MOGONEA, Florentina. *Premise teoretice și metodologice ale valorificării metacogniției în activitatea didactică*. Craiova: Editura Sitech, 2014.